

Undervisningsmateriale

naturmøder

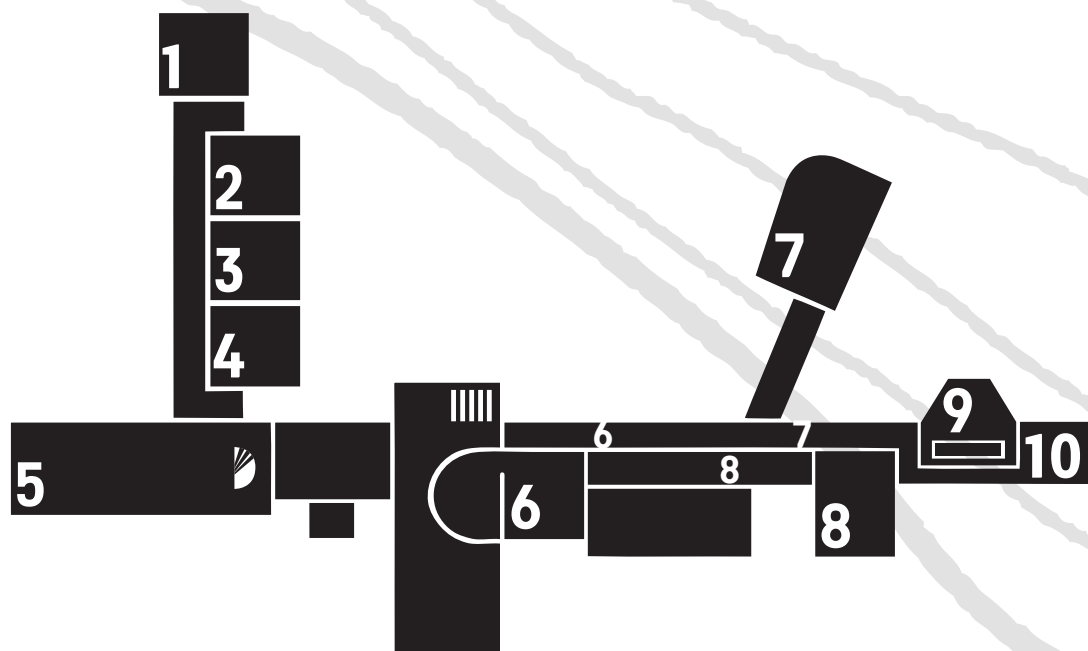
4.-6. klasse

Om Naturmøder

J. F. Willumsen er kendt for at male med stærke farver og maler ofte mennesker i sine kunstværker. Men i en række naturbilleder, særligt af bjerge, har han malet naturen uden menneskefigurer. I stedet handler billederne om hans eget møde med naturen og de følelser, oplevelser og forestillinger, den har sat i gang i ham. Det er disse værker, der er udgangspunkt for udstillingen NATURMØDER. På udstillingen udstilles også 11 danske samtidskunstnere, der ligesom Willumsen har lavet kunstværker, der handler om deres fascination af og frygt for den barske natur. Disse kunstnere arbejder med naturen igennem forskellige teknikker og udtryksformer, og deres kunstværker er derfor meget forskellige.

NATURMØDER er en rejse ind i de 12 kunstners oplevelser og møder med naturen. I inviteres nu på jeres egen rejse ind i udstillingen.

God tur!

Oversigt over J.F. Willumsen Museum

Om J.F. Willumsens møde med naturen

I 1892 rejser Willumsen til Norge for at besøge Jotunheimen. Mødet med det barske norske fjeld gør stort indtryk på Willumsen, og efter rejsen laver han værket *Jotunheim*. Værket viser ikke fjeldet som det ser ud i virkeligheden, men som han oplevede det. De mange oplevelser og følelser fra rejsen er samlet i ét billede, hvor bjergene næsten ligger i flere lag. Motivet fortsætter også ud over rammen, som om det i sig selv var for stort til at kunne være i billedet. Willumsens oplevelser, følelser, forventninger og erindring er på en måde smeltet sammen i ét værk som et slags greatest hits.

“Det er nemlig mit første heltud digtede Billede; eller for at tale tydeligere, et Bjærgbillede, der indeholder en hel Bjærgegn samlet i ét. Det er nemlig ikke noget sted i Jotunheim, hvorfra man kan overse den paa en saadan maade. Det repræsenterer en Condensation af mange Billeder, der er blandede, og hvis dette er gjort paa den rigtige Maade, skulde være et særligt stærkt og karakteristisk Udtryk for den mærkelige Stemning, man modtager af disse Bjæрге højt mod Nord.”

- *Prøv at se nærmere på billedet. Hvad kan du få øje på? Hvor er forgrunden, og hvor er baggrunden?*
- *Læs citatet. Hvad tror I Willumsen mener, når han i citatet siger, at værket er: "mit første helt ud digtede billede"?*
- *Hvad vil det sige at digte et billede? Kan et kunstværk være et digt?*

J. F. Willumsen
Jotunheim. 1892-93
SAL 8

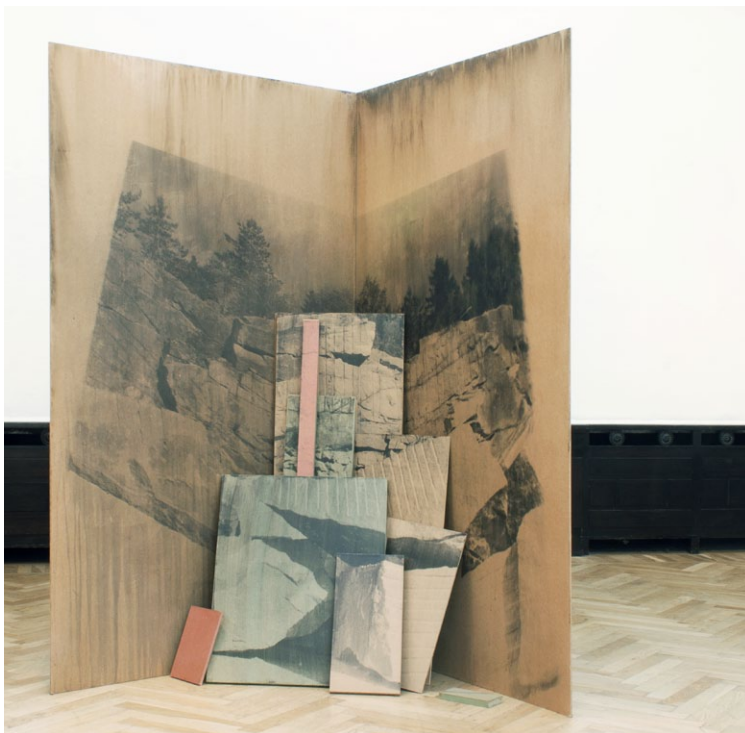
Om menneske og natur

Når man taler om naturen, taler man tit om den, som var den adskilt fra mennesket. Naturen er noget vi kan vælge at besøge, f.eks. på en skovtur eller i et naturcenter, hvor vi kan få naturoplevelser med en naturvejleder, der kan fortælle os om naturen. Nogle gange bliver mennesket beskrevet som noget, der er pænt og ordentligt - modsat naturen, der beskrives som det, der er rodet, vildt og ustyrligt. Men naturen er også en del af mennesket, og mennesket er natur.

- *Diskuter i klassen: Hvad er natur? Og hvad er menneske?*
- *Kan man adskille de to?*

Ditte Knus Tønnesen er fotograf og tager ofte fotografier fra rejser i det nordiske landskab. Hun er meget interesseret i steder og landskaber, hvor der er synlige spor fra menneskets møde med naturen. For hende handler det ikke kun om, hvad fotografierne forestiller. Hun er meget interesseret i, hvordan fotografier laves – altså fremkaldes. Derfor arbejder hun ikke med digitale billeder, men med film og negativer som hun selv fremkalder. Det gør hun ved at smøre en væske, der er følsom over for lys, på en plade. Derefter lyser hun igennem sine negativfilm op mod pladen. Når der kommer lys på pladen med den særlige væske, sættes der et aftryk eller en skygge i form af billedet fra filmen. Denne teknik betyder, at hun kan fremkalde sine billeder på alle mulige materialer som f.eks. træ, beton eller stof. Fordi hun bruger så mange forskellige materialer bliver hendes værker også næsten som skulpturer.

Ditte Knus Tønnesen
If You Are Earth Then I am Water. 2014
SAL 8

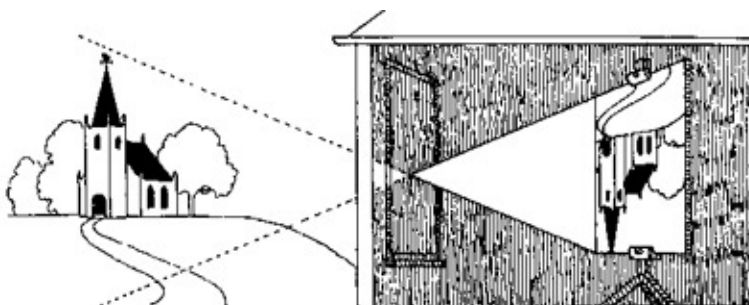
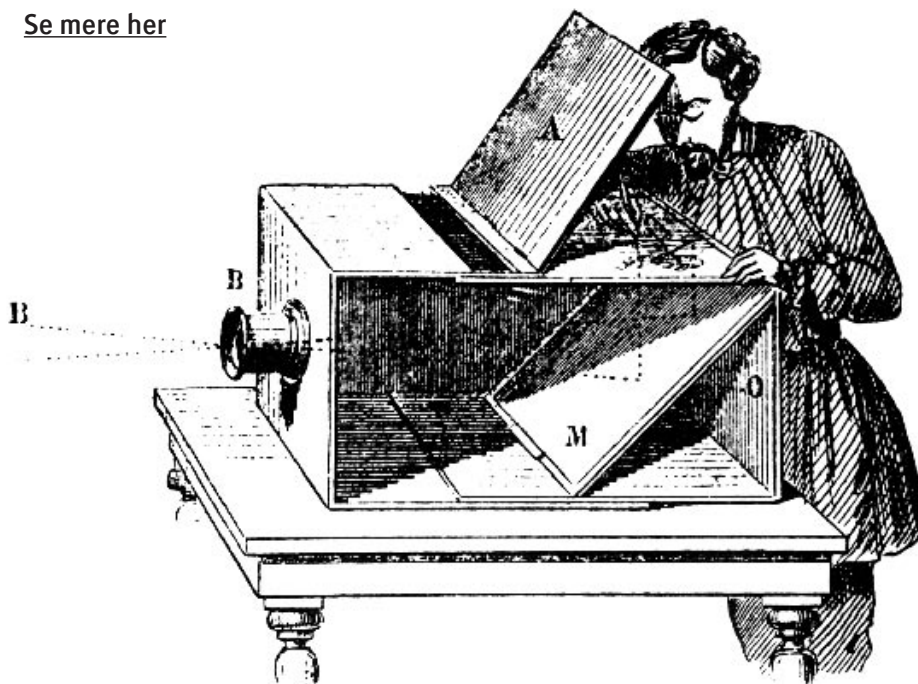
- Se på Knus Tønnesens værker. Hvad får I særligt øje på?
- Kan man se, der har været mennesker i naturen? Hvordan kan man se det?
- Sammenlign værkerne med Jotunheim. Hvad er lighederne?
- Hvad er forskellen på et fotografi og et maleri? Og hvad er forskellen på et maleri og en skulptur?
- Hvad ville I kalde Jotunheim? Et maleri, en skulptur eller noget helt andet?

Ordet 'fotografi' kommer fra græsk og betyder 'at skrive med lys'. Ordet 'kamera' stammer fra det latinske udtryk 'camera obscura' og betyder mørkt rum. Det er en teknik, der allerede var kendt af kinesiske og græske filosoffer fra 400 f. kr. Dengang man udviklede camera obscura, blev det ikke brugt som et kamera, da man endnu ikke havde fundet en metode, der kunne fastholde billedet. I stedet kunne man lægge mærke til, hvad der skete med lys, når det blev kastet ind gennem et lille hul. Senere, fra ca. 1400 e. kr., brugte kunstnere et camera obscura til f.eks. at tegne bygninger og linjer helt korrekt. I 1826 lykkedes det den franske opfinder Niépce at bruge et camera obscura og en metalplade til at tage verdens første fotografi.

- I kan lave jeres eget camera obscura ved hjælp af en papkasse og fotofilm.

[Se mere her](#)

Om modsætninger og skala

Mødet med naturen er ikke altid kun afslapning – langt fra. Vi kan komme til at føle os meget små og uden betydning, når vi står over for naturen, fordi den er så meget større og stærkere end os og har eksisteret i meget længere tid. Naturen kan således være både smuk og skræmmende på én gang.

På udstillingen er det ikke den flade danske natur, som vises i værkerne. Det er i stedet den barske natur så som bjerget, klippen, vulkanen, vandfaldet, slugten, isbjerget og tsunamien. Naturen indeholder mange modsætninger, fordi den både kan nedbryde og skabe - være livgivende og dødbringende én og samme tid.

- *Kan du komme i tanke om en personlig oplevelse i naturen, hvor naturen var overvældende og virkede større end dig? Hvad satte denne følelse i gang? Beskriv oplevelsen for din klasse.*

“Jeg havde følelsen af at være midt i et jordskælv, hvor universet syntes at dingle og mangle et fast holdepunkt. Alle afstande blev forrykkede med forskydninger både i vandet og i lodret retning. Det var umuligt at finde noget at støtte øjet til, alt gik hulter til bulter. Man kunne ikke se, hvad der var langt borte, og hvad der var tæt ved på grund af tåger, der flyttede sig med solen og de skiftende skygger. Den normale afstandsbedømmelse blev forrykket. Det, som var tæt ved, syntes let, og det der var langt borte, virkede tungt og massivt. Bjergtoppene i det fjerne kunne pludseligt komme frem af tågesløret med en mærkelig klarhed. Alle regler for naturvirkninger kendt fra slettelandet ophævedes i disse omgivelser.”

Om at sanse

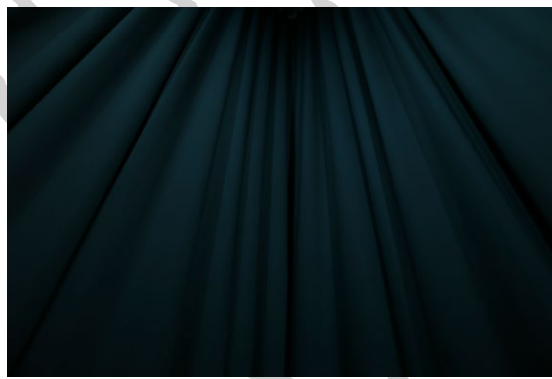
Hvordan ser et vandfald ud indefra? Og har du hørt et isbjerg smelte?

Til hverdag bruger vi vores synssans rigtig meget. Ofte mere end vores andre sanser. Men vi har også brug for andre sanser end synssansen for at opleve verden. Vi oplever f.eks. også igennem lyde, lugte og smage. Og igennem vores kroppe, når vi føler varme, kulde eller rystelser. For at opleve verden rigtigt må vi også bevæge os, flytte krop og hoved, lytte og føle. Så vi oplever altså ikke kun med øjnene, men i et indviklet sammenspil mellem alle vores kropslige sanseindtryk. Det har også betydning, hvad vi har af forventninger, tidligere oplevelser, og hvem vi er sammen med, når vi oplever.

Eva Kochs *I am the River / #3 Seljalandsfoss* og **Jakob Kirkegaards** *Isfald* er eksempler på værker, der taler til andre sanser end synssansen. Derfor kan man heller ikke vise disse værker bare i billeder, men må opleve dem på museet og også bruge lidt tid på det.

Eva Koch
I am the River / #3 Seljalandsfoss. 2015
SAL 7

Jacob Kirkegaard
Isfald. 2013
SAL 6

Skala og proportion er en vigtig del af **Eva Kochs** værk, for at værket kan få den helt rigtige virkning på vores krop. I dette værk arbejder hun med det storslåede og voldsomme. I andre værker kan hun gøre det modsatte. Værket er et udsnit af et vandfald. Koch har zoomet ind på det punkt, hvor vandfaldet rammer en flod. I filmen er tempoet skruet ned, så vi ser vandet falde og bruse meget langsommere end i virkeligheden. Vi kan på den måde få lov til at opleve en lille detalje af det egentlige naturfænomen – vandfaldet – og stadig have tørre fødder.

I **Kirkegaards** værk *isfald* bliver vi inviteret indenfor i en mystisk, mørk hule. Allerede når vi er trådt ind af døren, bliver vi omsluttet af det mørke rum. Fordi der er mørkt, kan vi ikke se, og vi må bruge vores andre sanser. *Isfald* består af lyde optaget med undervandsmikrofoner fra Illulissat Isfjord og vibrations-sensorer af Kangerlussuaqs smeltende gletsjer i Grønland.

Vælg ét af værkerne. Diskuter spørgsmålene i din gruppe.

- Hvad får værket dig til at tænke på? Hvad synes du det handler om?
- Hvilke følelser giver det dig?

• Lav en tegning på sort papir af det, du har oplevet i "Isfald". Hvad forestiller den?

Om følelser og det, der ligger under overfladen

For Willumsen handler det ikke om at vise naturen, som den ser ud i virkeligheden, men om hvordan naturen kan fortælle noget om følelser og stemninger. Fotografen Astrid Kruse Jensen arbejder også med at udtrykke stemninger og følelser gennem naturen. En del af hendes værker er taget om natten med et særligt kamera. Det betyder, at farver og lys ses tydeligere og billederne kommer til at se overnaturlige og eventyrlige ud. Man kan også sige, at hendes fotografier har maleriske kvaliteter, fordi de næsten ligner malerier.

Både Kruse Jensen og Willumsens værker er som drømmelandskaber, der viser et sted mellem drøm og virkelighed. På den ene side er det smukt og stille, men på den anden side gemmer der sig følelsen af noget mystisk og uhyggeligt. Deres billeder viser på den måde, hvordan vores fantasi kan få betydninger og fortællinger frem i naturen.

- *Hvilke følelser synes I, billederne viser?*
- *Hvad får I øje på i værkerne? Kan I se væsener eller andre figurer? Prøv at tegne dem på et papir.*
- *Hvordan ville billederne se ud i dagslys? Ville de vise det samme?*
- *Har I hørt om en sjette sans? Hvad er det? Måske viser billederne her noget om en sjette sans. Hvad mener I?*

- *Lav en tegning af den natur, du møder uden for skolen, museet eller dér, hvor du bor. Brug din fantasi - kan du finde figurer i naturen?*

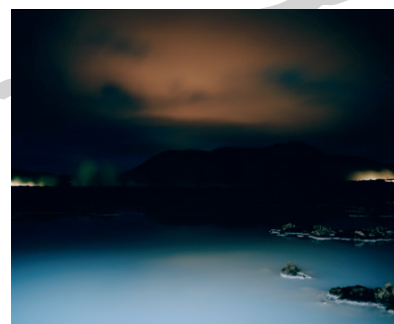
"Pludselig forandrede vejret sig. Store mørke taagebanker slog sammen om mig fra alle sider, eller for forbi. De var som onde Aander, og det føltes som en iskold Rædsel inde i mig. Jeg blev grebet af Skræk for den vældige Natur. Klippestykkerne blev levende og stræbte mig efter livet, og slaæet med Panik pakkede jeg mine Grejer sammen og styrtede i Løb, der blev vildere og vildere, ned gennem sen stejle Slugt".

J. F. Willumsen
Tåger og sneklatter på bjerg.
1938
SAL 7

J. F. Willumsen
Sidste lysning på Mont Blanc.
1938
SAL 9

Astrid Kruse Jensen
Hidden places #02.
2008
SAL 9

Om måder at undersøge naturen

Willumsen er meget grundig i de skitser, han laver på sine rejser. Han noterer f.eks., hvordan bjergene ser ud i forskelligt vejr, hvordan farverne kan skifte, eller hvordan en sneklat ser ud i lys, skygge eller fåge. På den måde arbejder han næsten som en videnskabsmand. Men andre gange arbejder han på en helt anden måde. Her er hans skitser meget enkle, og han går ikke op i præcise detaljer. I stedet maler eller tegner han store farveflader eller enkle former, så tegningerne bliver næsten abstrakte eller tegneserieagtige.

J. F. Willumsen: Akvarel skitser, udateret.
SAL 3

J. F. Willumsen: Skystudie
1903.
SAL 2

- *Beskriv forskellene på Willumsens skitser?*
- *Viser de noget forskelligt? Hvordan?*

- *Gå udenfor. Tag et gråt papir og et hvidt farvekridt med. Lav en skitse af skyerne. Kan du finde figurer eller fantasidyr i skyerne. Ser I det samme?*

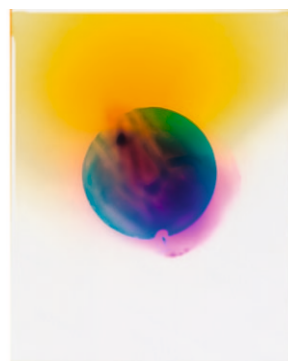
Om at se – blikke og teknikker

At have et "blik", kan beskrives som at se igennem et filter. Noget træder tydeligere frem og noget sorteres fra af filteret. I den forlængelse kan man sige, at det filter eller blik man kigger med, også har betydning for det, der ses. På samme måde betyder det også noget, hvilken teknik og udtryksform der arbejdes med. Om det er farveblyant, fotografi, smartphone, maling eller stenøkse, så udtrykker det noget forskelligt.

Både Willumsen, Tal R og Howalt har valgt særlige blikke og arbejder også med forskellige teknikker, når de vil vise, den verden, de møder. Man kan arbejde med forskellige teknikker eller blikke på verden, resultaterne bliver altså bare forskellige.

Tal R
Tegninger fra Nordøstgrønland Ekspeditionen, sæt 4. 2011
SAL 3

Nicolai Howalt
Light Break / Wavelength. 2014
SAL 1

Kunstneren **Tal R** arbejder med forskellige udtryksformer og teknikker såsom collage, installation og maleri. I sommeren 2011 rejste han på en ekspedition til Nordøstgrønland sammen med en gruppe forskere, kunstnere og filmfolk. På rejsen tegnede han det, han så, med farveblyanter i en lille notesbog. Nogle steder har hans tegnede bjerge fået menneskelige former og andre genkendelige figurer såsom hatte eller ansigter, dukker frem i landskabet. Hans skitser er meget personlige. Tal R kalder selv sin måde at arbejde på for *Kolbojnik*. Det er et hebraisk ord, der betyder kollektivt affald. Han bruger det ord for at fortælle, at når han laver kunstværker, så får han idéer fra mange forskellige steder og fra de mennesker, han er sammen med.

Et blik kan også beskrives som en linse, man ser verden gennem. **Nicolai Howalts** værk *Light break/Wavelength* er et godt eksempel på, hvordan den linse, man kigger gennem, har betydning for det, man ser. Billederne er en række eksperimenter, hvor Howalt har taget fotografier ved hjælp af solens lys igennem forskellige linser og farvede glas. Resultatet er en række fotografier, hvor solens lys fremstår som farveklatter på et stykke papir.

- *En teknik og et blik er et valg, hvor kunstneren vælger noget til, men også bevidst vælger noget andet fra. Se på de forskellige værker. Hvad fremhæver de forskellige teknikker og blikke særligt i naturen? Hvad viser de ikke?*
- *Findes der én måde at skildre naturen på, der er mere rigtig end andre? Diskutér i klassen.*

- *Lav en tegning med blyant og lineal og en anden kun med farveblyanter. Sammenlign dine tegninger. Hvad ligner mest virkeligheden?*
- *Tag et stykke farvet film. Se på verden omkring dig igennem farven. Hvordan ser det ud? Og er der forskel på det farverne viser?*

Abstrakt: Når f.eks. en tegning eller et maleri ikke ligner noget i virkeligheden, men mest bare er farver, former og streger.

Aftryk: Et mærke eller spor sat i en overflade f.eks. et fodspor. Kan også være en person eller en oplevelse, som har sat et aftryk på nogen eller noget, ofte som udtryk for vedkommendes personlighed, kunnen el. lign.

Beskuer: En person, der ser grundigt på noget f.eks. et kunstværk. Kommer fra "at beskue"; at betrage, iagt-tage noget.

Detalje: En lille del af en større sammenhæng.

Fascination: Når noget gør stort indtryk, vækker stærk interesse eller noget man bliver stærkt betaget af.

Installation: En stor del af udstillingens værker er det man kalder Installationer. Det betyder at kunstværket har en rumlig dimension og er mere end blot et fladt billede. Derimod kræver værkerne, at vi deltager fysisk i rummet, hvor de er udstillet.

Kunstværk/værk: En genstand, der er resultat af en kunstners kunstneriske arbejde og fantasi f.eks. et maleri, en skulptur eller en tegning.

Landskab: Den del af et landområde med træer, marker, søer, bakker, huse m.m. som man kan se fra et bestemt sted, eller som man opfatter som typisk for et større område. Et malet billede, fotografi eller anden kunstnerisk gengivelse af et sådant landområde.

Motiv: Genstand, person, landskab el.lign. som afbildes eller gengives f.eks. på et maleri eller fotografi eller som skulptur

Naturalisme: Retning inden for billedkunst, litteratur og teater som søger at gengive virkeligheden så nøjagtigt som muligt.

Panorama: Udsigt over et stort område, evt. fra et højt punkt.

Proportion: Størrelsesforhold mellem to eller flere sammenhørende dele eller enheder.

Realisme: Retning inden for billedkunst og litteratur som forsøger at give en nøjagtig gengivelse af virkeligheden

Samtidskunstner: En kunstner, der lever og arbejder i vores tid.

Skala: Et størrelsesforhold mellem ting. En måde at sammenligne størrelser med hinanden.

Skitse: En hurtigt løst tegnet tegning f.eks. et forarbejde til et kunstværk.

Teknik: Den praktiske måde at udføre ting på.

Udtryksform: En form eller stil at fortælle om f.eks. sine følelser eller oplevelser.

Vibration: Meget hurtigt bevægelse frem og tilbage, der kan føles som en summen.

Videnskab: En metodisk forskning med henblik på at opnå ny viden eller erkendelse inden for en del af virkeligheden.

Hør om flere naturmøder på www.jfwillumsensmuseum.dk

Litteratur:

Branth Pedersen, Troels: *Bjergtaget*. J. F. Willumsen I Norge 1892, Narayana Press, 1.udgave, Aarhus 2006.

Holm, Henrik & Kolind Poulsen, Hanne: *Nature strikes back. Menneskets forhold til naturen set gennem vestlig kunst*, Statens Museum For Kunst, Narayana Press, 2009

Vester Feilberg, Dina: J. F. Willumsen. *Mellem guder og afgrund*, Stiftbogtrykkeriet i Næstved, 2012.

Udarbejdet af: Louise Bugge Jacobsen Grafik: Sigrun Gudbrandsdóttir Fotografer: Anders Sune Berg

Citat om Jotunheimen fra:

Hjalmar Öhman: *J. F. Willumsens Museum*. Egmont H. Petersens Kgl. Bogtrykkeri, 1921.

Øvrige citater fra:

J. F. Willumsen: *Mine Erindringer. Fortalt til Ernst Mentze*, Berlingske forlag, 1953.

Tegninger s. 5: A 19th century camera obscura, from "The Museum of Science and Art" by Dionysis Larder, 1855.

Source: Museum Victoria.